

Abonnement pour un an

300 piastres

Edition spéciale 500 ptrs.

Adresse:

"IDJTIHAD," Constantinople

Téléph. St. 865

XXII ème ANNÉE

1927 , 1 Janvier No219

اجتہاد

IDJTIHAD

علمی ، ادبی ، اقتصادی مجموعہ

آبونمان : سنہ لکی [۲۴ نسخہ]

تور کیا ایچون ۲ ، خارج ایچون

۳ ، اعلا کاغذ لیسی ۵ لیرادر .

ادارہ خانہ سی :

جغال اوغلندہ « اجتہاد ٹہوی »

تلفون : استانبول ۸۶۵

یکرمی ایکینچی سنہ

نومرو ۲۱۹-۱ کانون ثانی ۹۲۷

ژان مهليه وعقل سليم

قيمتدار وفاضل كنج يولداشلمزدن ناجي فكرت بلك اداره سنده پك فائدهلى و يوكسك تيغارله زنده اولاراق (قونيه) ده انتشارايدن (يكي فكر) مجموعه سنك ۱۷ نومرولو نسخه سنده ناجي فكرت بك عينا شوسطرلري يازيور : « پك فائدهلى و قيمتلى مندرجاتيله هر اون بش كونده بر بزم كجي پك چوق قارئلرينك سوه سوه مطالعه ايتديكي سو كيلى و محترم (اجتهاد) رفيقمزده بر مدتدن برى انتشار ايتكمده اولان [عقل سليم] و بونك مؤلفى اولمق اوزره كورولن (ژان مهليه) حقهده اجرا ايتديكمز تدقيقاتدن الله ايتديكمز نتيجه يي بوجه آتى عرض ايدروز :

[عقل سليم] ؛ « نه ترميني » راهبى [ژان مليه] نك دكل، ۱۸ نجى عصرده « ماتهرياليزم » ك انتشاروانكشافنه اك چوق چالشمش اولان بر ذانك : [بارون د، هو-لباخ = Baron d' Holbaeb] ك در . او تاريخلرده (نه ترميني) ده بلكه بويله بر راهب ياشامش ، بلكهده هيچ بويله بر آدام كچمه مشدر ؛ ياشامش اولسه بيله بو آدام ، « عقل سليم » ك محررى دكلدر . بو خصوصده كي تدقيقاتمز ، بزه ژان مهليه يه اسناد ايديلن (وصيتنامه) نك وولتيره و « عقل سليم » كده بارون د ، هولباخه عائديتنى كوستر مكددر . او تاريخلرده بويله بر مواضعيه لزوم واردى . اون سكرتجى عصر ك سربست دوشونن فيلسوفلرى ، اووقكى جهل و تعصبه ترافق ايدن سياسى استبداددن چكيندكلرى جهتله اثرلرينى بويله مستعار اسمار آلتنده نشره مجبور اولويورلردى ؛ او اثرلرك حقيقتى مؤلفلرينى يالكز مؤلفك دوستلرى بيلير و ايشك ايچ يوزى ده بونلر واسطه سييله ياواش ياواش آكلاشيليردى . نته كيم بارون د ، هولباخه عائد اولوب ؛ ماتهرياليزمك عادتا قانون اساسيسى ماهيتنده عنايديلن مسلك طبيعت = (Système de la nature) اسملى اثر مشهور ؛ (۱۷۷۰) تاريخخنده انتشار ايتديكي زمان اثر ك اوزرنده مؤلفى اولمق اوزره فرانسز آقاده ميسى كاتب عموميسى ايكن اون سنه اول وفات ايتمش اولان (ميرابو = Mirabaud) نك اسمى

كورولويور . و حقيقتاً اونك طرفندن تأليف ايدلمش اولديغنه هر كسى اينانديرمق ايجون بو آدامك حيات و آنارى حقهده بر طاقم معلومات و تفصيلات ويريلىوردى . ايشته ۱۷۷۲ تاريخخنده طبع اولونان (عقل سليم) ده : Bon sens idées naturelles opposées aux idées surnaturelles (عنوانى آلتنده و نه ترميني راهبى ژان مهليه يه عطف اولونه رق نشر اولونمشدر . اساساً (عقل سليم) ده كي اسلوب و فكلرلر ، (مسلك طبيعت) ده كي اسلوب و فكلرلر ك همان همان عينيدير . بوندن باشقه فلسفه تاريخلرنده واز جمله (فرده ريق لانسك) نك « ماتهرياليزمك تاريخى » اسملى اثرنده (ژان مهليه) اسمنه تصادف اولونماديني كجي ديكر مختلف اثرلردن و آنسيقلوپه دياردن يايديغمز تدقيقات ده بونى مؤيددر . بوتون بونلره رغماً بزه مجهول قالمش اولان دها باشقه جهتلر وارسه بونك ده نشرينى بزه فلسفه ذوق و تمايىي مهم و قيمتدار اثرلريله ايلك دفعه اويانديرمه سى حسيله بزم و چوغمزك پدر فكلر و عرفانمز اولان بويوك و محترم عبدالله جودت بك افندي استاديمزك عنايت حقيقت پرستانلرندن بلكه رز . .

ن . ف .

اجتهاد : ناجي فكرت بلك مطالعه سنى ايكي سنه اول انتشار ايتمش اولان « راهب مهليه نك وصيتنامه سى حقهده » عنوانى رساله مزده شو صورتله يازمشدق : (ژان مهليه) نك وفاتندن سوكره ، متروكاتى آرده سنده ، بر كتابك ال يازيسيله اوچ نسخه سى بولوندى . بونسخه لرده هر برى ۳۶۶ ورقدن متشكل و عنوانلرى « وصيتنامه » ايدى . بو اوچ نسخه دن ايكي دانه سى اقامتخانه سنده و اوچنجيسى (سنت موشو) محكمه سى قلمنه مودوع بولوندى . « قومون » نك اعضاسنه مخصوص اولان نسخه يي احتوا ايدن ظرفك اوزره رينه شوشايان دقت سوزلر يازيلى ايدى : « انسانلرك ضالاتلرينه ، طاشقيناقلرينه ، دنسزلكلرينه ، بدلقللرينه و غرضكارلقلرينه مطلع اولدم و اونلردن اباواستكراه ايتدم . حياتمه بونى سويله مك جسارتنه مالك اولمادم ، فقط هيچ اولمازسه اولوركن و اولدكدن سوكره سويله يه جكم . بو مقصدهلدر ، كه بولايجي

مشهوری، ۱۷۷۲ ده (آمستردام) Le sens commun
 ducuré Meslier یعنی (راهب مه‌لیه‌نك عقل سلیمی)
 عنوانیه یکی بر خلاصه نشر ایتدیردی؛ بو خلاصه ده،
 کتابك بالخاصه ماته ریالیست و ناخدا یانه اولان اقسامی
 تعین ایتدیرمکه اهتام اولونمشدر. آنجاق انقلابك برنجی
 سنه سنده [۱۷۸۹] ده دركه (سیلوه‌ن ماره‌شال) ك
 Le catéchisme du curé Meslier یعنی (راهب
 مه‌لیه‌نك علم حالی) عنوانی کتابی انتشار ایتدی. ۱۷۹۳
 ده (فرانسه) ده قونوانسیون حكومتی اباطیل دینه‌ی رد
 ایتك جسامتی كوسترن ایلك راهب اولماق حیثیتیه «راهب
 مه‌لیه» نامه برهیکل ركزینه دأر مشهور (آ. قلوتر
 A. Vlootz ك تكلیفی بر مضبطیه موضوع اولماق اوزره
 معارف عمومیه انجمنه حوالیه قرار ویردی. قرار،
 رئیس صفتیه Laloy و بش كاتب طرفندن امضایلدیشدر.
 بونكه برابر قوار معارف عمومیه انجمنده حفظ ایدلمش،
 موقع اجرا یه قونولا ماهشدر. فرانسه حكومتك نظردقی،
 خلقك جهل و غفلتندن استفاده ایچون تهلكی اولان
 بویازی اوزره دینه جلب ایدیلشدی و ۱۸۳۷-۱۷۷۵ تاریخلری
 آرده سنده مطبوع خلاصه‌لرك تداولی، متعدد دفعه‌لر منع
 اولونمشدی و «واتیقان» اونی كتب ملعونه لیسته‌سنه قویمشدی.
 (وولته‌ر) ك، (دالان‌به‌ر) د. ۱۲ تموز ۱۷۶۲
 تاریخی شومكتوبنی و متعاقب مخابرده‌لرینی اوقویالم.
 (وولته‌ر) ۱۲ تموز ۱۷۶۲ تاریخی مکتوبنده
 (دالان‌به‌ر) د شویله‌دیور:

بانا او یله‌كلیور، كه (ژان مه‌لیه) نك وصیت‌نامه‌سی عظیم
 تأثیر یاییور. بونی هراوقویان قناعت تامه كسب ایدیور؛
 موت آنده سوبلیور، یالانچیلرك دوعرو سوبلدكلری
 زمانده سوبلیور، دلیل لرك الكوتلیسی بودر. (ژان مه‌لیه)
 دنیای هدایته كتیرمك كر كدر. نیچون، اونك (انجیل)
 ی بو قدار آز اللرده بولنیور؟ (پاریس) ده سز، نه قدار
 ایللیق، نه قدار صوفوق، نه قدار غیرت سز سكر، نوری
 كیزله یور سكر، حقیقی كتیم ایدیور سكر. »

دائمیسی Mirabaud عنوان و نام مستعارینی قولانمشدر. بو
 اسمك، معروف Mirabeau یه عائد اولمادینی صورت املالرتده
 باشقالق دلاتیه آشكاردر. ع. ج.

یازدم؛ تا كه اوقومایه لایق كورورلر سه كوره‌جك
 و اوقوباجاق كیمسه‌لرك كافه‌سنه حقیقتك اقرار وعرضی
 مقامه قائم اولاییسین، بونلرك حضورنده حقیقه‌شهادت
 خدمتی كورسون »

اوچال یازیسی نسخه‌نك هر برینك طالعی باشقه باشقه
 اولدی: بونلردن بری قونت (دوقایلوس De Caylus) ك
 انه كچدی. بر آز مدت صوكره (پاریس) ده برچوق
 قوپیه‌لری آلدن آله دولاشمایه باشلادی. بوقوپیه‌لرك هر بری
 ۸ الی ۱۰ فرانسز آلتونته [بزم پاره ایله طقوز بچق
 آلتون لیرایه] صاتیلیوردی ۱۷۶۲ ده (وولته‌ر Voltaire)
 (راهب مه‌لیه‌نك حسیاتی) عنوانی آلتنده (مه‌لیه)
 نك کتابندن ۶۳ صحیفه‌لك بر خلاصه نشر ایتدی؛ یكرمی
 سنه اول احضار واكل ایدلمش اولان بواجالده، كتابك
 پولتیقه و سوسیالیستكه متعلق سحیه‌سی مسكوت
 كچلمش، آنجق دینه و خریستیانلغه عائد قسملری بارز بر
 صورتده اورتیبه قونمشدی. بو طبع آلتی آی ظرفنده
 دو كندیكندن ۵۰۰۰ نسخه‌لك یكی بر طبع ده ایدیلش
 و (وولته‌ر) طرفندن یازلمش بر مقدمه‌ی ده احتوا ایدن
 بوايكنجی طبعی، (وولته‌ر) مجانا توزیع ایتدیرمشدی.
 (وولته‌ر) ك بوسره‌ده (دالان‌به‌ر) د، (هه‌لوتیوس) د،
 (ماركی دارژانس) د (دامیلاویل) د و دیگر بعضی ذواته
 كوندردیكی مکتوبلر بك ایی كوستایر، كه (وولته‌ر)
 بونشریادن عظیم بر تأثیر بكه یوردی و بونشریات اوزمان،
 مقرب الحلول اولان انقلابه ذهنلری حاضرلامایه،
 فی الحقیقه، آزیاریم ایتمه‌مشدر. بواجال (وولته‌ر) ك
 کلیات آناری آرده سنده بولونماقده‌در. (وولته‌ر) ك هیتله
 محوونسیاندن قورتاریش اولان بو كتابه بعضی كیمسه‌لر
 (وولته‌ر) ك اثری نظریله باقمشدر؛ فقط بو ذهاب
 یاكلشدر؛ اثر (مه‌لیه) نك ۳ بیوك جلد اولارق مطبوع
 كتابنك اجمالندن باشقه برشی دكلدر.

اون سنه صكره Sytème de la Nature [*] مؤلف

[*] بواثرك مؤلفی مشهور (بارون دولباق d'Holbach)
 در منظومه طبیعت «كله‌لریله ترجمه ایدیله‌یلین بو كتابی
 ۱۷۸۰ ده (لوندرة) ده طبع ایتدیرمشدر؛ مؤلف اثرینك اوززینه
 كندی نامی قویامش «فرانسه اقا ده میسی قرق لردن بری و كاتب

فقط یرنده پک ایی شاهلائیور . صاحجه و منفور شیرتعلم
ایتمش اولدیغندن دولای الیهندن عفوطلبایدن برراهبک
شهادتی نه مقنع ، نه پارلاق شهادتدر ! فلسفه نك ثمره
سفاهت دن باشقا برشی اولمادیغنی ادعا ایتمك كستاخلغنده
بولونان متعصیلرك جوابلری ، مقابلهلری نه قدار عادی ،
نه قدار سفیل در !

بومكتوبلرك مطالعه سندن حاصل اولان قناعت شو
اولماق كركدر :

عقل سلیم و وصیتنامه راهب مهلیه نك در . عقل سلیم
D'Holbach طرفندن ، وصیتنامه Voltaire طرفندن
تلخیص اولونمشدر . بن 1899 تاریخده Paris ده
Le Testament du Curé J. Meslier عنوانی
و اوچ بیوک جلد اولاراق بر اسکی کتابچیده
کوردم . بو اوچ جلدی صاتان کتابچی غالباً
قرق فرانق ایسته مشدی . اوزمان ایچون بهالی کوروندی .
هر بری ایکی پارماق قایلنلغنده و غایت نفیس باصیلمشدی .
آمالی ایتمش ؛ شیمدی بونی آله ایتمك پاریسده بر چوق
تحریراتده بولونمايه موقوفدر . وصیتنامه قسمی 1733 ده
Voltaire طرفندن تلخیص اولونمشدر . (عقل سلیم)
قسمی D'Holbach دخی اجمال ایتمشدر . (دولباخ) ك
(مهلیه) نك فكر و نظر لرنده مشابته بولونماق طبعیدر .
هرایکسی ده عینی اولچو ، عینی منطق استعمال ایتمکده در .
اوچ بیوک جلد اولان اصل کتاب محقق (مهلیه) نك در .
فقط اجماللر (وولته) ك و (دولباخ) ك درلر . اصلاً
آلمان و عظیم بر روته مالک بولونان Baron d'Holbach
رهبان شیمه سی ، L'Esprit du clergé ماسکده سی
آتیلمش نصرانیت Le christianisme dévoilé آدی
کتابلری خریستیانلغی و علی العموم ادیانی ، دنیاده
کورولمه مش بر شدتله هجومه اوغرا تمشدر و بوشدت (وولته) ر
بیله ادیانی و یا خریستیانلغی مدافعه ایچون قلمی اله آلمایه مجبور
ایتمشدر . 1770 ده حیقان Système de la Nature
آته ئیزمك کتاب اقدسی قالماقده در و بوندن دولای بو
آتشلی حکیمه Marat de la philosophie یعنی
« فلسفه نك (مارا) سی » دینلیمشدی . خلاصه کلام
قاتولیک دنیاسی داها عمومعی تعبیرله دین جهانی ، برراهبک بویه

(دالانبر) ، (وولته) ك بوهیجانلی مکتوبنه 31 تموز
1762 تاریخله (پاریس) دن شومکتوبی کوندریور .
زی غیرتمز لکله مؤاخذه ایدیورسکمز ؛ ظن ایدرم ، که
سزده سوله دم : فقط چالی دمتی قورقوسی [یعنی دیری
دیری آتسه آتیلاراق یا قیلماق قورقوسی] پک سرینله -
تیجی در . (ژان مهلیه) نك وصیتنامه سنی طبع و درت
بش بیک نسخه توزیع ایتمه مزی ایسته یورسکمز . آچاق
تعصب . مادام که تعصب آچاقدر ، بو طبع و توزیع دن
دولای هیچ برشی غائب ایتمه جکدر . بالذات ارشاد
ایتدیکمز کیمسه لر ، بزه دلی نظریله با قاجق لردر .
بوکون نوع بشرک دها زیاده منور بولونماسی اونلرك
آنجاق آزار ، آزار تنویر ایدیلک احتیاطکارلغی سایه -
سنددر . کولش بردن بره بر مخزنه کیره جک اولورسه
اوقارانلق مخزنه کیلر ، کونشک کوزلره یاباجاغی فنا لقدن
غیری برشی کورمز لر : افراط ضیا ، دواناپذیر بر صورتده
اونلری کورایتمکدن باشقه بر شیئه یاراماز .

(وولته) ، ینه (دالانبر) ر یازدیغنی ۱۶ تموز ۱۷۶۴
تاریخلی بر مکتوبنده دیور ، که :

« مهلیه نك وصیتنامه سی » هر عقیف ، هر مضبوط
آدامك جینده بولونمالیدر . بر صفوت ، خیرکار ، بر
راهب ، که جماعت روحانیه سنی آلدادیغنی ایچون الیهندن
مغفرت طلب ایدیور ، آلدانانلری تنویر ایتمك لابددر .
(وولته) ، قونت (دارژانتال) ه کوندریدیکی بر مکتوبنده
شوآجی سوزلری یازیور :

« . . . فقط راهب ژان مهلیه نك بو جهنمی کتابی
حقنده ، زبانی لره پک لزوملی و (بهلزه بوت Belzebuth) ك
مکمل علم و حال اولان بواثر حقنده ملککر باناهیچ برشی
سوله مه دیلر . معلومکمز اولسون ، که بو کتاب (عقل سلیم)
پک نادر در ، بو بر خزینه در . »

ینه (وولته) (هه لوه تیوس) ه ، ۱ مایس ۱۷۶۳
تاریخلی شومکتوبی یازیور :

« (مهلیه) نك ایکی خلاصه سنی بابا کوندریدیلر ؛
بویازیور ، فی الحقیقه بر عربه بیکری اسلوبله یازیلمشدر :

(*) (بهلزه بوت) (انجیل) ده ارواح خبیثه Esprits
malignes نك ریشی عدالونان بر شیطانك اسمی در .

امداد انتظار ایتمه یوب هر شیئی کندی. همت وسعیندن بکله مه سی (عقل سلیم) ک اثر فیض وار شادیدر. فرانسز اختلال کیرنده (عقل) ک تألیه و اونا بر معبد انشا اولونماسی چوق معنالی و مصیب ایدی .

(عقل) ک و (عقل سلیم) ک شانی انسانه :

« اللریکی بوش نمایه قالدیر اراق مناجات و تسألده بولومه ؛ سمانوشدر و سمان امداد بکله مک بوشدر ؛ سن کندی نجات وسعادتکی کندی درونکدن ایسته ؛ سر قدر وراز قضای طایفه و سر رشته جهدی دست همتکدن بر اقمه ! » دیمکدر . انسانک نقطه استنادی نفسک خارجنه وضع ایدن هراخلاقی و دینی سیستم انسان ایچون مشئوم وخسران انکیزدر . (عقل سلیم) بوسیستمیری یاقوب کول ایدن معظم برالکتیریق صدمه سی تأثیری یاپیور .

بو کتاب حقنده « بوقادار کوچوک بر حجمده بوقدار بیوک قوت آنجا ق طوب باروتنده واردر » دیمش اولماسنده (وولتهر) چوق حقی در . ۱۶ کانون اول ۱۹۲۶

ع . ج .

روما قیزلری

خجلر آغاریر طاک یرلرنده ،

ییلدیزلر تیره شیر، صولار درینده ..
صاچلرینه چیکر دوکولور آیدن ؛
کزه لر قول قوله باغچه لرنده ...

XXXX

اوچار حوضلرده پارلایان کونش .
دوداقلرده کزر پنجه بر آتش ..
نارین سبولره بکزه یین قیزلر .
اولورلر سوزولن هیکلره اش ...

XXXX

حشمتلی رومانک بو شن قیزلری ،
هر سحر کورورلر صوک ییلدیزلری ،
اولمیک الهی خجری دوغارکن ،
صولرده یوزلری عکس ایدر صاری ...

XXXX

صولرده صوک شراب عکس ایدوب قنار ،
الهی کوزلرده شعله لر یانار ..
سودا معبدیک جوشغون قیزلری .
قدیم بر معبدی ، بر عشقی آنار ..

قاضی کوی ۱۹ ایلول ۱۹۲۶

صالح زکی

بر اثر ک مؤلفی اولماسی کیفیتی اوزرینه بر طاقم شکوک آتمایه اهتم ایتشددرلر. دینجی لر، هر طرفده بالخاصه (اوروپا) ده چوق قوتلیدرلر. اک صیجاق لائیك سیالر آلتنده ده فعال مایریدرلر . هله قاتولیکلک عصرلردن بری اوروپاده عظیم معنوی و مادی قوته مالکدر: Crédit Lyonnais بانقه سی ژه زوویت لرکدر ، Messagerie maritime ژه زوویت لرکدر . متعدد Dictionnaire لر طبع ایتمکده اولان (پاریس) ده بر طبع مؤسسه سی سلیم که قاتولیک جامعه دینه سندن هر سنه بر بوچوق میلیون آلتون فراتی تخصیصات آلیر و بو عظیم احسانه مقابل دیکسیونرلرنده، دینه وبالخاصه قاتولیکلکه معارض لسان استعمال ایتمز . (عقل سلیم) ک بر قاتولیک راهبک اثری اولمایوب (وولتهر) ک و مارکی (دولباخ) ک اثرلری اولدیغی فکری، قاتولیک علمک غیرت دینه سی محصولی اولماقده پک وارددر . بونکله برابر عقل سلیم و وصیتنامه (مهلیه) نک اولماسه ده نه چیقار . بزه لازم اولان سویله یین دکل سویله ندر . Shakespeare ک دراملرینک F. Bacon طرفندن یازیلش اولدیغی ده زمان زمان اورتیه آتیلیر . Macbeth ک Hamlet ک ، (ژول سهزار) ک (قرال ایر) ک (آنطوان و قله نوپاترا) نک الخ . بوندن دولایی قیمتلری آزالیرمی ؟ بزم شایان تشکر و موجب تسلیت اولارق کوردیکمز برشی وار، که اوده ترجمه و (اجتهاد) ه تفرقه ایتمکده اولدیغمز (عقل سلیم) ک کنجک ذهنتی اوزرنده فیاض بر تأثیر یاماقده اولماسی در . (آنطولو) نک بر جوق یرلردن آلدیغمز مکتوبلرده (عقل سلیم) ک کتاب شکلنده طبع اولونماسی آرزوسی شدتله اظهار اولونماقده در . حتی منصور تکین بک اسمنده بر تدریسات ابتدایی مفقشی اثرک کتاب شکلنده طبیی حالنده یوز نسخه سی صاتون آلاق محتاج و قابل ارشاد دوستلرینه توزیع ایده جکی یازماقده در . امور هوایی مفقش لرندن بولونان منور و کزیده بر دوستمز ، رضا بک آنطولیده بیوک بر اویانیقلق مشاهده ایتدیکنی و (اجتهاد) ک بونده حصه تأثیری بولوندیغی و جاهل علمای دینک مارطا والیرینه قولاق آساق ایسته یین کویلونک پک آز قالدیغی سویله یور . انسان موهوماتدن